

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Кафедра адміністративного права і процесу факультету №1

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ ТА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ**

з навчальної дисципліни «Адміністративне судочинство»
обов'язкових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

262 Правоохоронна діяльність (поліцейські)

2021 рік

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 26.08.2021 № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 1
Протокол від 18.08.2021 № 8

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 26.08.2021 № 7

Розглянуто на засіданні кафедри адміністративного права та процесу (протокол від 18.08.2021 № 16)

Розробники:

1. завідувач кафедри д.ю.н., професор Салманова О.Ю.
2. доцент кафедри к.ю.н., доцент Яценко В.П.

Рецензенти:

1. Професор кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна д.ю.н., доцент Солошина І.В.
2. Професор кафедри правоохоронної діяльності та поліціїстики факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Попова С. М.

Загальні методичні рекомендації

Метою вивчення навчальної дисципліни “Адміністративне судочинство” є ознайомлення з основними теоретико-правовими положеннями, які стосуються сутності, предмета, метода та принципів судового процесу; правового стану учасників судового процесу; порядку розгляду та вирішення адміністративними судами публічно-правових спорів; особливостей провадження в окремих категоріях справ. У процесі вивчення навчальної дисципліни також передбачається всебічний аналіз чинного законодавства, що регулює порядок функціонування адміністративної судочинства та практики його застосування, дослідження окремих проблем і шляхів удосконалення процесуального законодавства, підвищення рівня підготовки курсантів та слухачів щодо вмілого й ефективного застосування його на практиці.

Основним **завданням** навчальної дисципліни “Адміністративне судочинство” є визначення: поняття й ознак судового процесу; системи й організаційної структури адміністративних судів України; компетенції адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ; повноважень основних учасників судового процесу; особливостей процесуального статусу інших осіб, що беруть участь у справі; порядку звернення до адміністративного суду та відкриття провадження в справі; процедури судового розгляду адміністративної справи та порядок ухвалення судових рішень; порядку виконання рішень адміністративного суду; особливостей перегляду судових рішень в порядку апеляційного провадження; особливостей перегляду судових рішень в порядку касаційного провадження; порядку провадження за нововиявленими та виключними обставинами; особливостей провадження в окремих категоріях адміністративних справ.

Міждисциплінарні зв’язки: «Адміністративне право», «Адміністративна відповідальність», «Кримінальне право», «Конституційне право», «Забезпечення прав людини в правоохоронній діяльності».

Очікувані результати навчання: у результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен

знати: поняття, предмет, метод, принципи та систему адміністративного судочинства; систему й організаційну структуру адміністративних судів України; юрисдикцію адміністративних судів щодо вирішення адміністративних справ; предметну, територіальну та інстанційну підсудність адміністративних справ; повноваження основних учасників судового процесу; особливості процесуального статусу інших осіб, що беруть участь у справі; порядок звернення до адміністративного суду та відкриття провадження в справі; процедуру судового розгляду адміністративної справи та порядок ухвалення судових рішень; порядок виконання рішень адміністративного суду;

особливості перегляду судових рішень в порядку апеляційного провадження;
особливості перегляду судових рішень в порядку касаційного провадження;
порядок провадження за нововиявленими та виключними обставинами;
особливості провадження в окремих категоріях адміністративних справ.

вміти: формулювати визначення основних понять судового процесу;
тлумачити адміністративно-процесуальні норми; застосовувати норми
адміністративно-процесуального права до конкретних правових ситуацій;
складати відповідні адміністративно-процесуальні документи.

2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

2.1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (денна форма навчання)

2.2. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами (заочна форма навчання)

Номер та назва теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські	Практичні	Лабораторні	Самостійна робота	
Тема № 1: Загальні засади адміністративного судочинства.	8	2	0	0	0	6	
Тема № 2: Адміністративна юрисдикція аміністративних судів.	11	2	2	0	0	7	
Тема № 3: Сторони, треті особи та представники сторін і третіх осіб	11	2	2	0	0	7	
Тема № 4: Інші учасники адміністративного процесу	7	0	0	0	0	7	
Тема № 5: Адміністративний позов	8	0	0	0	0	8	
Тема № 6: Судові докази та судові строки	8	0	0	0	0	8	
Тема № 7: Відкриття провадження в адміністративній справі та підготовче провадження	11	0	0	2	0	9	
Тема № 8: Судовий розгляд справи	10	0	0	0	0	10	
Тема № 9: Перегляд судових рішень в	8	0	0	0	0	8	

порядку апеляційного та касаційного провадження.							
Тема № 10: Перегляд судових рішень за ново виявленими та виключними обставинами.	8	0	0	0	0	8	
Всього за семестр:	90	6	4	2	0	78	Залік

3. Методичні вказівки до семінарських та практичних занять

Тема № 2: Адміністративна юрисдикція адміністративних судів.

Семінарське заняття. Навчальна мета заняття: визначити поняття юрисдикції адміністративних справ адміністративним судам; критерії та види підвідомчості справ адміністративної юрисдикції; зміст та види підсудності справ адміністративної юрисдикції.

Час проведення – 2 год.

Час, що відводиться на самостійну роботу – 7 год.

Місце проведення - аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та сутність адміністративної юрисдикції.
2. Види підсудності адміністративних справ адміністративним судам
3. Підстави та процесуальний порядок передачі адміністративної справи до іншого суду.

Питання цільових виступів курсантів:

1. Засвойте поняття: справи адміністративної юрисдикції; підвідомчість адміністративних справ; підсудність адміністративних справ; види підсудності адміністративних справ.
2. Сформулюйте відповіді на запитання:
  - а) назвіть публічно-правові спори, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів?
  - б) назвіть справи, які підсудні Верховному суду України як суду першої інстанції?
  - в) назвіть підстави передачі адміністративної справи з одного адміністративного суду до іншого?
  - г) розмежуйте адміністративну юрисдикцію з іншими видами юрисдикційної діяльності?
  - д) визначте роль та місце Верховного Суду в системі адміністративних судів України?

Письмові задачі:

1. Проаналізуйте зміст ст. 19 Кодексу адміністративного судочинства України. Дайте характеристику публічно-правовим спорам, на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів.
2. Визначте процесуально-правові наслідки недотримання правил про підвідомчість справ адміністративному суду. Запишіть відповідь у зошит.
3. У письмовій формі дайте відповідь на запитання про те, у чому постає відмінність юрисдикції адміністративних судів із процесуальним порядком розгляду господарських справ та провадженням у справах про адміністративні правопорушення.
4. Вкажіть предметну підсудність адміністративної справи з приводу рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень у справах про притягнення до адміністративної відповідальності.

Теми рефератів:

1. Поняття та правила предметної підсудності та наслідки її недотримання.
2. Особливості розмежування предмету адміністративної і конституційної юрисдикції.

Література: [1, 2, 3, 28, 31, 33, 34, 36].

Тема № 3: Сторони, треті особи та представники сторін і третіх осіб

Семінарське заняття. **Навчальна мета заняття:** визначити поняття та ознаки сторін в судовому процесі; проаналізувати повноваження сторін в судовому процесі; з'ясувати поняття неналежної сторони в судовому процесі та процедуру її заміни; визначити поняття, ознаки та види третіх осіб та з'ясувати практичне значення інституту процесуального представництва в судовому процесі.

Час проведення – 2 год.

Час, що відводиться на самостійну роботу – 7 год.

Місце проведення - аудиторія

Навчальні питання:

1. Поняття та ознаки сторін в судовому процесі.
2. Повноваження сторін в судовому процесі.
3. Сутність неналежної сторони в адміністративному судовому процесі та процедури її заміни.
4. Треті особи: поняття, ознаки та види.
5. Поняття та ознаки адміністративного процесуального представництва.
6. Види адміністративних процесуальних представництв та їх особливості.

Питання цільових виступів курсантів:

1. Визначте особливості процесуального статусу основних учасників судового процесу.
2. Проаналізуйте загальні та спеціальні повноваження сторін в судовому процесі.
3. Визначте поняття неналежної сторони та назвіть порядок заміни

неналежного відповідача.

4. Сформулюйте поняття та ознаки процесуального правонаступництва в судовому процесі.
5. Назвіть ознаки третіх осіб, які беруть участь в адміністративній справі. Проведіть співвідношення процесуального статусу третіх осіб та сторін в судовому процесі.
6. Керуюсь правовими приписами Кодексу адміністративного судочинства України, назвіть види третіх осіб в адміністративному процесі.
7. Визначте порядок залучення до участі в адміністративній справі або вступу в справу третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору.
8. Сформулюйте поняття процесуального представництва. Назвіть види процесуального представництва в адміністративному процесі.
9. Проаналізуйте повноваження, якими наділений представник в адміністративному процесі.

Письмові завдання:

1. Запишіть у зошиті для семінарських занять перелік підстав матеріального правонаступництва, які спричиняють процесуальне правонаступництво в адміністративному процесі.
2. Назвіть із перерахованих документів такі, які можуть посвідчувати повноваження представників: 1) довіреність фізичної особи; 2) свідоцтво про народження дитини; 3) рішення про призначення опікуном; 4) довіреність юридичної особи; 5) договір про надання юридичних послуг; 6) договір про надання правової допомоги.

Теми рефератів:

1. Процесуальні права та обов'язки сторін в судовому процесі.
2. Треті особи в судовому процесі: поняття, ознаки та види.
3. Представництво в судах адміністративної юрисдикції.
4. Порівняльна характеристика сторін та третіх осіб в судовому процесі.
5. Зміст адміністративних процесуальних правовідносин при процесуальному представництві.

Література: [2, 7, 18, 19, 20, 21, 28, 31, 33, 41].

Тема № 4: Інші учасники судового процесу

Навчальна мета заняття: визначити осіб, які є іншими учасниками судового процесу відповідно до Кодексу адміністративного судочинства України; розглянути адміністративну процесуальну правосуб'єктність спеціаліста, експерта, перекладача, свідка, секретаря судового засідання, судового розпорядника, експерт з питань права, помічник судді.

Час, що відводиться на самостійну роботу – 7 год.

Навчальні питання:

1. Особливості участі осіб, які є іншими учасниками судового процесу при розгляді справи в суді.
2. Правовий статус секретаря судового засідання, помічника судді та судового

розпорядника.

3. Правовий статус спеціаліста, експерта, експерта з питань права та свідка.

Питання цільових виступів курсантів:

1. Дайте відповідь на запитання:

- а) в чому полягає особливість участі осіб, які є іншими учасниками судового процесу?
- б) на які групи класифікуються інші учасники судового процесу?
- в) які завдання виконує секретар судового засідання в судовому процесі?
- г) які основні обов'язки судового розпорядника?
- д) яка особа може бути залучена як експерт в судовому процесі?

2. Визначте обмеження, які адміністративно-процесуальним законодавством України передбачено стосовно осіб, що можуть бути свідками в адміністративному судочинстві.

3. Визначте, які з перерахованих осіб сприяють розгляду адміністративної справи, а які з них обслуговують адміністративне судочинство: а) свідок; б) судовий розпорядник; в) експерт; г) перекладач; д) спеціаліст; е) секретар судового засідання.

3. Проаналізуйте підстави залучення експерта.

Письмові завдання:

1. Запишіть у зошит для семінарських занять нормативно-правові акти, якими повинен керуватися суддя адміністративного суду при призначенні експертизи і залученні особи у якості експерта.

2. Вкажіть правильні відповіді.

Спеціаліст відповідно до положень адміністративно-процесуального законодавства зобов'язаний: 1) надавати адміністративному суду технічну допомогу; 2) перебувати за викликом до суду; 3) відповідати на поставлені судом запитання; 4) надавати усні консультації; 5) за власною ініціативою збирати необхідні матеріали для вчинення процесуальних дій; 6) спілкуватися з особами, які беруть участь у справі; 7) надавати письмові роз'яснення.

Теми рефератів.

- 1. Підстави та порядок призначення експертизи в судовому процесі.
- 2. Адміністративна процесуальна правосуб'єктність спеціаліста.
- 3. Особливості участі секретаря судового засідання та судового розпорядника при розгляді адміністративної справи в суді.

Література: [2, 5, 6, 7, 9, 14, 24, 28, 31, 33].

Тема № 7. Відкриття провадження в адміністративній справі та підготовче провадження.

Практичне заняття. Навчальна мета заняття: визначити порядок відкриття провадження в адміністративній справі; з'ясувати ознаки стадії підготовки справи до судового розгляду, надати характеристику підготовчого провадження.

Час проведення – 2 год.

Час, що відводиться на самостійну роботу – 9 год.

Місце проведення -аудиторія

Навчальні питання:

1. Порядок та умови відкриття провадження в адміністративній справі.
2. Поняття, ознаки та порядок проведення стадії підготовки справи до судового розгляду в адміністративному судовому процесі.

Письмові завдання:

Задача 1.

У письмовій формі визначте процесуальні права основних учасників судового процесу під час підготовчого провадження та види судових рішень, які можуть бути прийняті за результатами проведення підготовчого провадження.

Задача 2

Адміністративний суд відмовив у відкритті провадження за позовом гр. Кримчука щодо оскарження діяльності виконавчого комітету міської ради про затримку розрахунку при звільненні, у зв'язку з тим, що позовну заяву було подано від імені позивача особою, яка не мала на це документально підтверджених повноважень.

Проаналізуйте ситуацію і визначте правомірність дій адміністративного суду.

Література: [1,2,8,9,10,14,13,40, 41,42,43,44].

План проведення заняття:

I. Проведення практичного заняття за темою «Відкриття провадження в адміністративній справі та підготовче провадження» розраховано на з'ясування курсантами теоретичних знань пов'язаних із розглядом адміністративних справ адміністративними судами.

Попереднє лекційне заняття за вказаною темою дозволило курсантам з'ясувати порядок відкриття провадження в адміністративній справі та порядок проведення підготовки справи до судового розгляду.

Практичне заняття проводиться з метою набуття курсантами навичок з визначення застосування норм чинного законодавства при розгляді адміністративних справ.

II. Порядок проведення основної частини заняття.

Практичне заняття передбачає проведення квізів та вирішення кейсів, під час їх проведення можуть використовуватися ділові ігри, моделювання практичних ситуацій, бінарні заняття за участю практичних працівників Національної поліції України тощо.

1. Порядок та умови відкриття провадження в адміністративній справі.

Необхідно проаналізувати статті 159-165 КАСУ та виконати наступне

завдання:

дайте відповіді на наступні запитання:

1. Визначте вимоги, яким має відповідати адміністративний позов.
2. Визначте форму та зміст адміністративного позову.
3. Що додається до адміністративного позову?
  1. Забезпечення адміністративного позову.

1. Поняття, ознаки та порядок проведення стадії підготовки справи до судового розгляду в адміністративному судовому процесі.

Задача

Вінницький місцевий суд відмовив у відкритті провадження за позовом гр. Кримчука щодо оскарження діяльності Виконкому Вінницької міської ради про затримку розрахунку при звільненні, у зв'язку з тим, що позовну заяву подано від імені позивача особою, яка не має на те повноваження.

Проаналізуйте ситуацію, що склалася .

2. Поняття, ознаки та порядок проведення стадії підготовки справи до судового розгляду в адміністративному судовому процесі

Задача

Гр. Ковальчук працював старшим інспектором патрульної поліції звідки і був звільнений на пенсію у зв'язку із вислугою. При нарахуванні пенсії йому не врахували час навчання у вузі. З метою поновлення порушеного права він звернувся до адміністративного суду. При цьому позивач не надав довідки про навчання у ВУЗІ, мотивуючи тим, що адміністрація навчального закладу відмовилася надати йому таку довідку.

Проаналізуйте ситуацію що склалася. Які процесуальні документи можна скласти в даному випадку? Визначте, які клопотання можуть бути заявлені на даному етапі та складіть їх проект.

III. Порядок проведення заключної частини заняття.

На практичному занятті було розглянуто поняття та елементи адміністративного позову, поняття та види судових строків, підстави та порядок застосування заходів забезпечення адміністративного позову

4. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

4. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України: від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984. № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
3. Про адміністративні послуги: Закон України від 06.09.2012. № 5202. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17/stru#Stru>
4. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010. № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>

5. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
6. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011. № 2939- VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
7. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014. № 1700-VII. . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
8. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005. № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
9. Про судоустрій і статус суддів : Закон України : від 7 лип. 2010 р. № 2453-VI . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
10. Про доступ до судових рішень : закон України : від 22 груд. 2005 р. № 3262-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>
11. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 5 лип. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
12. Про безоплатну правову допомогу : Закон України : від 2 черв. 2011 р. № 3460-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17> <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>
13. Про судовий збір : Закон України від 8 лип. 2011 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>
14. Про судову експертизу : Закон України : від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>
15. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Верховна Рада України; Закон від 08.07.2011 № 3671-VI . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17>
16. Про виконавче провадження : Закон України : від 2 червня 2016 року № 1404-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>
17. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України : від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>
18. Про відновлення довіри до судової влади в Україні : Закон України : від 8 квіт. 2014 р. № 1188-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18>
19. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень : Закон України : від 5 черв. 2012 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/4901-17>
20. Про громадські об'єднання: Верховна Рада України; Закон від 22.03.2012 № 4572-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17>
21. Про державну службу : Закон України від 10 груд. 2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
22. Про затвердження Інструкції з автоматизованого обліку адміністративних правопорушень: Наказ МВС України від 04.07.2016 № 595. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1059-16>
23. Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції: Наказ МВС України від 06.11.2015 № 1376. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1496-15>
24. Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства: Наказ МВС України, Адміністрації державної прикордонної служби України, СБ України від 23.04.2012 № 353/271/150. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0806-12>. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0806-12>
25. Про затвердження Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000 № 770. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-%D0%BF>
26. Про затвердження Положення про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.1992 № 731. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/731-92-%D0%BF>
27. Про затвердження Положення про Єдину базу даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень : постанова Кабінету Міністрів України : від 5 січ. 2011 р № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5-2011-%D0%BF>

28. Про затвердження таблиць невеликих, великих та особливо великих розмірів наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, які знаходяться у незаконному обігу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01.08.2000 № 188 . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0512-00>
29. Про заходи щодо попередження та зменшення вживання тютюнових виробів і їх шкідливого впливу на здоров'я населення: Закон України від 22.09.2005 № 2899-IV. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2899-15>
30. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 № 393/96-ВР. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>
31. Про Кабінет Міністрів України : Закон України : від 27 лют. 2014 р. № 794-VII . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-16>
32. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
33. Про місцеві державні адміністрації : Закон України : від 9 квіт. 1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
34. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19>
35. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства : Закон від 22.09.2011 № 3773-VI. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>
36. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15>
37. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2493-14>
38. Про статус депутатів місцевих рад: Верховна Рада України; Закон від 11.07.2002 № 93-IV // Відомості Верховної Ради України від 04.10.2002 — 2002 р., № 40, стаття 290. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>
39. Про статус народного депутата України: Закон України //Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 3. — Ст. 18. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>
40. Про судовий збір : Закон України від 8 лип. 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2012. — № 14. — Ст. 87. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3674-17>
41. Про судоустрій і статус суддів : Закон України : від 2 червня. 2016 р. № 1402-VIII //Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545// URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>
42. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону: Закон України від 22.06.2000 № 1835-III, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> Про центральні органи виконавчої влади: Закон України : від 17 бер. 2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
43. Про затвердження Інструкції про порядок роботи з технічними засобами фіксування судового процесу (судового засідання) : наказ Державної судової адміністрації України : від 20 вер. 2012 року № 108. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0108750-12>
44. Про затвердження Інструкції з діловодства в місцевих та апеляційних судах України : наказ Державної судової адміністрації України : від 20.08.2019 року № 814. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0814750-19>
45. Про практику застосування адміністративними судами окремих положень Кодексу адміністративного судочинства України під час розгляду адміністративних справ : постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 6 берез. 2008 р. № 2 // Вісник Вищого адміністративного суду України. 2008. № 2. Ст. 117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0002760-08>
46. Про прикордонний контроль : Закон України : від 05.11.2009 р., № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>
47. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 01.12.1994 р., № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80>

48. Про антидопінговий контроль у спорті : Закон України : від 05.04.2001 р., № 2353–III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1835-19>
49. Про основні принципи та вимоги до безпечної якості харчових продуктів: Закон від 23.12.1997 № 771/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>
50. Про державний контроль за використанням та охороною земель: Закон України від 19.06.2003 р., № 963–IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15>
51. Про затвердження Порядку здійснення державного контролю на автомобільному транспорті: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.11.2006 р., № 1567. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1567-2006-%D0%BF>
52. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 р., № 877–V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
53. Про прикордонний контроль : Закон України від 05.11.2009 р., № 1710–VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17>

Основна література:

1. Адміністративне право України. Загальна частина : Академічний курс : [підручник] / О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.М. Гаращук та ін.; за заг. ред. О.М. Бандурки. Х. : Золота миля, 2011. 584 с. ISBN 978-966-1685-22-1.
2. Адміністративна юстиція в Україні : навчальний посібник / [Пономаренко Г. О., Комзюк А. Т., Мельник Р. С., Бевзенко В. М.]. К. : Прецедент, 2009. 198 с.
3. Адміністративне право України. Особлива частина : академ. курс : підручник / О.М. Бандурка, С.М. Гусаров, М.М. Мазепа та ін.; за заг. ред. О.М. Бандурки. - Х. : ХНУВС, 2013. 840 с.
4. Адміністративне право України : академ. курс : підручник : у 2 т. : Затверджено МОН України / редкол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін.; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К. : Юрид. думка, 2007-2009. Т. 1 : Загальна частина. 2007. 592 с.
5. Адміністративне право України : академ. курс : підручник : у 2 т. : Затверджено МОН України / редкол.: В.Б. Авер'янов (голова) та ін.; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К. : Юрид. думка, 2007-2009. Т. 2 : Особлива частина. 2009. 600 с.
6. Правові позиції в адміністративному судочинстві України / Вищ. адмін. суд України ; упоряд.: М. І. Смокович, В. П. Базов ; за заг. ред. О. М. Нечитайло. Офіц. вид. К. : Ін Юре, 2015. 848 с. (Судова практика).
7. Константин О. В. Проблеми захисту в адміністративному судочинстві суб'єктивних прав, свобод і законних інтересів : монографія . Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. К. : Істина, 2015. 544 с.
8. Адміністративна юстиція в Україні : навчальний посібник / Пономаренко Г. О., Комзюк А. Т., Мельник Р. С., Бевзенко В. М. . К. : Прецедент, 2009. 198 с.
9. Адміністративне судочинство України : підручник / за заг. ред. О. М. Пасенюка. К. : Юрінком Інтер, 2009. 672 с.
10. Адміністративне судочинство : підручник. Вид. 2, перероб. і допов. / За заг. ред. Т. О. Коломоець. К. : Істина, 2011. 304 с.

11. Допоміжна література:

12. Джафарова М.В. Щодо питання розуміння адміністративного провадження як частини адміністративного процесу // Молодий вчений. 2016. № 12 (39). С. 571-574
13. Джафарова, М. В. Окремі види експертиз в адміністративному судочинстві України / М. В. Джафарова // Право і безпека. 2013. № 1 (48). С. 57-61
14. Пчелін В. Б. Експерт як суб'єкт адміністративних процесуальних правовідносин // Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. Вип. 2, ч. 1.– С. 133-137.
15. Джафарова М. В. Принципи адміністративного процесуального права у новітніх умовах сьогодення: науково-правовий аспект // Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Юридичні науки. 2019. Вип. 1. С. 54-57.
16. Присяжнюк, А. Й. Місце та роль адміністративної юстиції у здійсненні державного контролю щодо виконавчої влади // Форум права. 2012. № 1. С. 801–807..
17. Адміністративна діяльність поліції у питаннях та відповідях : навчальний посібник / О. М. Бандурка, О. І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін. ; за заг. ред. О. М. Бандурки ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 242 с.
18. Комзюк, А. Т. Адміністративна відповідальність юридичних осіб: деякі проблеми правового регулювання / А. Т. Комзюк, Є. А. Липій // Право і безпека. – 2017. – № 2 (65). – С. 34–38.

19. Комзюк, М. А. [Правові засади застосування поліцейськими адміністративного затримання](#) / М. А. Комзюк, В. О. Кущенко, А. А. Комзюк // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. матеріалів [конф. (м. Харків, 21 квіт. 2017 р.)] / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підгот. ф-ту № 2. – Харків : ХНУВС, 2017. – С. 321-326.
20. Комзюк, М. А. [Поняття, зміст, види та форми обмеження особистої свободи громадян за адміністративним правом](#) / М. А. Комзюк // Європейські перспективи. - 2015. - № 1. - С. 52-58.
21. Небрат О.О. [Удосконалення процедури складання протоколу в справах про адміністративні правопорушення](#)// Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2006. – Вип. 33. – С. 235-240.
22. Салманова О.Ю. Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України : монографія / О.Ю. Салманова О.Ю. – Харків : Панов, 2016. – 460 с.
23. Салманова, О. Ю. [Правові акти в управлінській діяльності Національної поліції України](#) : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 / О. Ю. Салманова; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2016. 40 с.
24. Салманова, О. Ю. [Проблеми використання оціночних понять в адміністративно-деліктному законодавстві](#) // Право і безпека. - 2015. - № 3 (58). - С. 62–67.
25. Салманова О.Ю. [Про виконавче провадження, адміністративний процес і правозастосування](#) / Салманова О.Ю. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. – 2015. – Вип. 3, Ч.2. Т. 1. – С. 179-183.

Інформаційні ресурси:

1. <https://rada.gov.ua/>
2. <https://www.kmu.gov.ua/>
3. <https://mvs.gov.ua/>
4. <https://www.npu.gov.ua/>